Голові разової спеціалізованої вченої ради
з розгляду та захисту дисертації
на здобуття ступеня доктора філософії
Міжрегіональної Академії управління персоналом,
докторові економічних наук, професору
Братусь Г.А.

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата економічних наук, доцента Шуляр Наталії Миколаївни на дисертаційну роботу Дяченка Олександра Васильовича «Організаційно-економічний механізм підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств в контексті відновлення економіки України», подану до захисту у разову спеціалізовану вчену раду Міжрегіональної Академії управління персоналом на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 "Економіка"

На підставі вивчення дисертації та опублікованих за дослідженою темою наукових праць здобувача, виконаних Дяченком Олександром Васильовичем, можна констатувати наступне щодо актуальності ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, достовірності та наукової новизни одержаних результатів, повноти їх викладу в опублікованих працях та запропонувати оцінку проведеного дослідження.

Актуальність теми дисертаційного дослідження та зв'язок із науковими програмами.

Актуальність дисертаційної роботи, присвяченої розробці організаційно-економічного механізму підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств в умовах відновлення економіки України, має винятково стратегічне значення та зумовлена такими факторами.

Військова агресія завдала колосальних збитків промисловому комплексу України. Ефективність та швидкість повоєнної відбудови критично залежать від здатності промислових підприємств відновити, модернізувати та наростити свою конкурентоспроможність. У цьому контексті, розробка системного механізму управління конкурентоспроможністю стає не лише економічним, а й безпековим імперативом.

Традиційні механізми управління, орієнтовані на стабільне середовище, виявилися неспроможними в умовах високих військових ризиків, порушених логістичних ланцюгів та дефіциту ресурсів. Існує нагальна потреба у створенні адаптивного та стійкого ОЕМ, який міг би оперативно поєднувати інноваційні, організаційні та фінансові чинники для забезпечення стійкості підприємств.

Вступ до ЄС вимагає від української промисловості швидкої трансформації та підвищення стандартів якості до європейського рівня. Конкурентоспроможність тут оцінюється не лише за ціною, а й за відповідністю ESG-критеріям, сталості та технологічній оснащеності.
Дисертація надає інструментарій для такої трансформації.

Актуальність посилюється розробкою гібридної економікоматематичної моделі, яка забезпечує керівництво підприємств прогностичним інструментом для оцінки ефективності управлінських рішень та сценарного планування в умовах невизначеності.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науководослідних робіт ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом». Зокрема, робота є складовою частиною комплексної науководослідної теми: «Удосконалення управління бізнес-процесами на підприємствах» (номер державної реєстрації № 0121U114721). У межах зазначеної теми дисертантом було обґрунтовано організаційно-економічний механізм підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств, що логічно розвиває загальний напрям досліджень Академії щодо вдосконалення

управлінських рішень та механізмів функціонування підприємств у нових економічних реаліях.

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації Дяченка Олександра Васильовича, оцінюється як високий і достатній, що свідчить про глибоке та відповідальне ставлення автора до проведення дослідження.

Достовірність наукових положень забезпечена такими ключовими елементами. Застосований комплекс методів (системний, структурнофункціональний аналіз, експертні оцінки, гібридне економіко-математичне моделювання) є адекватним меті дослідження та сучасним вимогам до економічної науки.

Достовірність підтверджується використанням актуальних статистичних даних та, що є особливо важливим, детальною верифікацією на прикладі реального промислового підприємства (ПАТ «Крюківський вагонобудівний завод»). Аналіз діяльності підприємства в умовах військової агресії забезпечує релевантність висновків.

Усі висновки та пропозиції логічно випливають із проведеного аналізу та підтверджені практичним розрахунком інтегрального показника конкурентоспроможності за авторською методикою.

Обґрунтованість результатів досягнута завдяки системному зв'язку між теоретичними розробками та їхнім методичним забезпеченням. Включення категорій «відтворення економічного потенціалу» та «адаптивність до воєнних викликів» до визначення конкурентоспроможності є глибоко обґрунтованим, оскільки прямо відповідає сучасним викликам, перед якими стоїть українська промисловість.

Розділення Організаційно-економічного механізму на організаційну, економічну та інноваційну складові є системним і дозволяє комплексно впливати на чинники конкурентоспроможності.

Вибір гібридного підходу, що інтегрує машинне навчання та сценарний аналіз, обґрунтований необхідністю підвищення прогностичної точності та гнучкості моделювання в умовах динамічної турбулентності, де традиційні методи не є достатньо ефективними.

Методика оцінювання інтегрального показника обґрунтована тим, що показники для її розрахунку свідомо обираються так, щоб забезпечити комплексне відображення усіх функціональних складових ОЕМ.

Введення та аналіз групи «посткризових відновлювальних факторів» є актуальним та обґрунтованим специфікою української економіки. Рекомендації щодо використання цих факторів через механізми ДПП, пільгового кредитування та залучення міжнародної допомоги є практично цінними та реалістичними.

Розроблений програмний комплекс є логічним завершенням методичної розробки та забезпечує практичну імплементацію моделі, що підтверджує обґрунтованість рекомендацій щодо його використання.

Усі наукові положення, висновки та рекомендації логічно випливають із проведеного аналізу, ґрунтуються на достовірних даних та сучасній методології, що підтверджує їх високий ступінь обґрунтованості та достовірності.

3. Достовірність, наукова новизна і практичне значення результатів дослідження.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, викладених у дисертації Дяченка Олександра Васильовича, забезпечується такими ключовими аспектами. Використання комплексу сучасних наукових методів, включаючи системний аналіз, експертні оцінки та гібридне

економіко-математичне моделювання, що є адекватним складним процесам управління конкурентоспроможністю в умовах економічної турбулентності.

Достовірність підтверджена ґрунтовним аналізом офіційних статистичних даних, а також детальною верифікацією на прикладі діяльності ПАТ «Крюківський вагонобудівний завод», що забезпечує реалістичність і обґрунтованість висновків.

Усі положення логічно узгоджені, а методичні розробки підтверджені практичним розрахунком інтегрального показника конкурентоспроможності, що засвідчує високу якість проведеного дослідження.

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає у розробці та обґрунтуванні концептуальних і методичних рішень, адаптованих до контексту відновлення економіки України.

Уперше:

- розроблено гібридну економіко-математичну модель підвищення конкурентоспроможності підприємств машинобудування. Новизна досягнута завдяки інтеграції трьох підходів: індексного, інструментів машинного навчання та сценарного аналізу. Така комбінація забезпечує високу точність прогнозів та адаптивність до зовнішніх змін;
- розроблено програму реалізації інтегральної моделі конкурентоспроможності. Це практичний програмний комплекс, що є інновацією, оскільки перетворює складну теоретичну модель на операційний інструмент підтримки управлінських рішень (сценарне планування, оцінка ризиків).

Удосконалено:

- понятійно-категорійний апарат конкурентоспроможності промислових підприємств. В авторському визначенні враховано стратегічні потреби, зокрема включено категорію «відтворення економічного потенціалу» та акцентовано на «адаптивності до зовнішніх викликів, зокрема пов'язаних з війною та післявоєнним періодом»;

- визначення організаційно-економічного механізму (ОЕМ). Визначення удосконалено шляхом чіткого структурування ОЕМ на організаційну, економічну та інноваційну складові, спрямовані на відновлення та розвиток;

- теоретико-методичні підходи до оцінювання конкурентоспроможності. Удосконалення полягає у запровадженні авторської методики удосконалення інтегрального показника, яка забезпечує комплексне відображення всіх трьох складових ОЕМ.

Набули подальшого розвитку підходи до класифікації факторів впливу на ОЕМ конкурентоспроможності. Класифікація доповнена актуалізованою групою «посткризових відновлювальних факторів» (міжнародна допомога, пільгове кредитування, відновлення логістики), що є критичним для формування політики економічного відновлення.

Практична цінність результатів дисертації реалізується через їх безпосереднє використання для підприємств. Розроблений ОЕМ та програмний комплекс є готовими інструментами для менеджменту промислових підприємств (зокрема машинобудівних) для: стратегічного планування та ухвалення обґрунтованих рішень; прогнозування наслідків інноваційних та інвестиційних рішень в умовах високих ризиків; оцінки потенціалу відновлення та інтеграції до міжнародних ринків.

4. Основний зміст роботи та її структура

Дисертаційна робота Дяченка О. В. присвячена розробці організаційно-економічного механізму підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств в умовах відновлення економіки України. Зміст дисертації повною мірою відповідає заявленій меті та поставленим завданням дослідження.

Робота має класичну, логічно завершену структуру, що включає: вступ, три розділи, висновки, додатки та список використаних джерел. Матеріал

викладено стисло, послідовно та аргументовано. Демонструється чітка логіка наукового пошуку: від теоретичного обґрунтування та критичного аналізу існуючих підходів до розробки оригінального методичного інструментарію (ОЕМ, гібридна модель) та його практичної апробації.

5. Повнота викладу основних результатів в опублікованих працях

Основні наукові положення, висновки і рекомендації, отримані у дисертаційному дослідженні, достатньо повно викладені в опублікованих автором працях.

Загальна кількість публікацій: 7 наукових праць. Розподіл публікацій: 3 статті у наукових фахових виданнях України; 1 стаття у науковому виданні, яке індексується у наукометричній базі Scopus; 3 публікації у матеріалах науково-практичних конференцій. Обсяг: 3,12 друк. арк. (з яких 2,63 друк. арк. належить особисто автору).

Кількісний та якісний склад публікацій відповідає встановленим вимогам і свідчить про належну апробацію та повноту викладу основних наукових результатів дисертації.

6. Дотримання академічної доброчесності

Дисертаційна робота Дяченка Олександра Васильовича виконана самостійно та відповідає високим стандартам академічної доброчесності.

Усі використані в роботі ідеї, цитати та матеріали інших авторів мають належне бібліографічне оформлення та посилання. Факти плагіату, фабрикації чи фальсифікації даних не виявлені.

Наукові положення, які виносяться на захист, є оригінальними і відображають особистий вагомий внесок дисертанта у розвиток теорії та методології управління конкурентоспроможністю промислових підприємств.

7. Дискусійні положення та зауваження.

Незважаючи на високий рівень обґрунтованості, достовірності та наукової новизни, дисертаційна робота містить низку положень, які можуть стати предметом наукової дискусії, а також викликають необхідність сформулювати зауваження.

1. Запропонована модель, що включає інструменти машинного навчання, вимагає значних обсягів якісних та стабільних часових рядів даних для ефективного навчання та прогнозування. В умовах військової економіки та частих структурних змін існує високий ризик дефіциту репрезентативних даних. Це може обмежити практичну застосовність високотехнологічної моделі для більшості промислових підприємств, які не мають достатньої IT інфраструктури та ресурсів для збору Big Data.

2. Хоча автор прагнув до прозорості через індексний підхід, включення нейромережевих компонентів неминуче посилює «ефект чорної скриньки». Це ускладнює інтерпретацію причинно-наслідкових зв'язків, що може бути бар'єром для управлінського персоналу при прийнятті ризикових стратегічних рішень, оскільки керівництво потребує чіткого розуміння джерел прогнозу.

3. У контексті інтеграції до європейських ринків, де конкуренція все більше залежить від нецінових факторів (ESG-критерії, соціальна відповідальність, стійкість, відповідність міжнародним стандартам якості), у роботі недостатньо чітко розкрито методичний підхід до кількісної оцінки та інтеграції цих факторів у підсумковий інтегральний показник конкурентоспроможності.

4. Автор слушно виділяє «посткризові відновлювальні фактори» (міжнародна допомога, пільгове кредитування). Проте механізм їхньої інтеграції (формалізація, оцінка ефективності) у функціональну структуру організаційно-економічного механізму залишається на рівні загальних рекомендацій, а не чіткого алгоритму дій для промислового підприємства.

5. У роботі недостатньо розкрито методичний підхід до оцінки та управління ризиками, пов'язаними з людським капіталом у контексті відновлення, а саме: реінтеграція ветеранів, повернення трудових мігрантів та дефіцит кваліфікованих кадрів через внутрішню міграцію. Хоча автор згадує ці фактори, вони не отримали належного відображення в організаційній складовій ОЕМ як окремий та вимірюваний блок ризиків, що є критичним для промислових підприємств.

Загальний висновок.

Дисертаційна робота Дяченка Олександра Васильовича на тему «Організаційно-економічний механізм підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств в контексті відновлення економіки України» є цілісною, завершеною та самостійно виконаною науковою працею. Робота характеризується вагомою науковою новизною, високою теоретичною обґрунтованістю та має значний науковий і практичний інтерес.

Наукова новизна та теоретична цінність забезпечена розробкою гібридної економіко-математичної моделі та оновленням ключового понятійного апарату, адаптованого до стратегічних завдань економічного відновлення.

Практична цінність полягає у створенні готового організаційно-економічного механізму та програмного інструментарію для підтримки управлінських рішень на промислових підприємствах в умовах високих ризиків.

Дисертаційна робота повністю відповідає вимогам: Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 № 261 (зі змінами); Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження

ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами).

Враховуючи вищевикладене, дисертант Дяченко Олександр Васильович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка».

Офіційний опонент,
доцент кафедри менеджменту,
маркетингу та публічного управління
Національної академії статистики, обліку та аудиту,
к.е.н., доцент Н.М. Шуляр

Державна служба статистики України
Національна академія
статистики, обліку та аудиту
ВІРНО
Завідувач відділу кадрів
Підпис